

Ks. WOJCIECH KAMCZYK

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

Sprawozdanie ze spotkania Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski

(Góra Świętej Anny, 19–21 września 2016)

W dniach 19–21 września 2016 roku odbyło się doroczne spotkanie Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski. Miejscem obrad był Dom Pielgrzyma prowadzony przez Ojców Franciszkanów na Górze Świętej Anny, zaś głównym organizatorem o. dr hab. Mieczysław Paczkowski, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Temat spotkania i sympozjum brzmiał: *Egzegeza biblijna wczesnochrześcijańskiego Wschodu i jej echa na Zachodzie*. W trakcie spotkania zaplanowano także wręczenie książki pamiątkowej prof. dr. hab. Jerzemu Wojtczakowi-Szyszkowskiemu.

Choć zjazd rozpoczął się już w poniedziałkowy wieczór, to pierwszym dniem obrad był wtorek, 20 września. Najpierw wszyscy uczestnicy zgromadzili się na mszy św. w kaplicy Domu Pielgrzyma. Przewodniczył jej bp Andrzej Czaja, ordynariusz opolski. W homilii dziękował patrologom polskim za ich trud pracy naukowej, zgłębiania i przybliżania myśli Ojców Kościoła i zachęcał do wytrwałości w prowadzeniu badań. Obrady rozpoczęły się o godz. 9.00. Najpierw przewodniczący Sekcji, ks. prof. dr hab. Mariusz Szram, powitał wszystkich zgromadzonych, wprowadził krótko w tematykę obrad, przypomniał ich porządek oraz podał najważniejsze ogłoszenia organizacyjne. Pierwszej części przedpołudniowych obrad przewodniczył ks. prof. dr hab. Bogdan Cześc. Komunikat rozpoczynający sympozjum wygłosił ks. dr Arkadiusz Nocoń (Rzym) – „*Uporządkowana miłość*” (*Pnp 2,4 LXX*) w komentarzach wybranych autorów *Wschodu i Zachodu*. Nawiązując do aktualnej sytuacji w Europie związanej z napływem imigrantów i koniecznością dokonywania poważnych wyborów dotyczących zakresu i form udzielania im pomocy, zaprezentował problematykę „porządku miłości” w myśli wybranych Ojców Kościoła. Oparł się przy tym na wersecie książki *Pieśń nad pieśniami*, który w tłumaczeniu Septuaginty oraz w wyjaśnieniach Ojców takiej właśnie nabiera treści. Z grona pisarzy Wschodu zaprezentowana została myśl Orygenesesa, Grzegorza z Nyssy oraz Teodoreta z Cyru, Zachód reprezentowali Apponiusz, Jan Kasjan i Augustyn z Hippony. Choć w poszczególnych sposobach wyjaśniania powyższego fragmentu Biblii Ojcowie różnią się między sobą, to jednak wszyscy widzieli w nim wezwanie do uporządkowania miłości. Następnie referat wygłosił ks. prof. Bogdan Czyżewski (Gniezno–Poznań) na temat *Księga proroka Zachariasza w egzegezie Dydyma Aleksandryjskiego i św. Hieronima*. Porównując obu autorów, wskazał na wiele zapożyczeń u Hieronima zaczerpniętych z dzieła Dydyma, wiele podobieństw i analogii. Istniejące zaś różnice i tak wskazywały na ogromne podobieństwo w stosowanej egzegezie alegorycznej. Ks. Krzysztof Kaoka z Elbląga wygłosił komunikat zatytułowany *Hiob – Boży atleta w Dydykowej egzegezie Hi 1–3*. Zwrócił

uwagę, że topika agonistyczna przywoływana jest u Dydyma wielokrotnie, nawiązuje do myśli św. Pawła. Dla Dydyma postawa Hioba jest tak doniosła, że poleca ją przyszłym pokoleniom wierzących. Pierwszą część obrad zakończyło wystąpienie o. dr. Krzysztofa Wendlika z Krakowa, który przedstawił komunikat *Obraz Chrystusa z Prologu IV Ewangelii w ujęciu Orygenesa i św. Augustyna*. Zauważył, że choć obaj autorzy posługują się metodą alegorii i mówią o drodze poznania Chrystusa, to wyraźnie daje się odczuć różnica w rozumieniu drogi, która do tego prowadzi. U Orygenesa dokonuje się ona przez „spoczywanie na piersi Jezusa”, gdzie autor widzi serce – wewnętrzną władzę kierowniczą człowieka, zaś u Hipponczyka to raczej umysł, moc duchowa, która panuje nad wszystkim. Dyskusja, która kończyła tę część spotkania, skierowała uwagę uczestników na kwestię zapożyczeń i „plagiatów” w twórczości starożytnych egzegetów, na kwestię posługiwania się tekstami innych pisarzy bez wyraźnego zaznaczenia tego faktu. Przerwa na kawę pozwoliła na indywidualną wymianę myśli, krótki odpoczynek oraz zakup pozycji z dziedziny patrologii i starożytności chrześcijańskiej, oferowanych przez Księgarnię św. Jacka z Katowic oraz inne wydawnictwa.

Drugą część obrad przedpołudniowych prowadził ks. prof. dr hab. Antoni Żurek. Rozpoczęło ją przedłożenie dr Marty Przyszychowskiej z Warszawy na temat *Hades u Grzegorza z Nyssy*. Prelegentka wykazała, że ten pozornie niebiblijny temat jest w istocie ściśle egzegetyczny, gdyż sam termin „Hades”, przywoływany przez Grzegorza, to termin biblijny, choć niekoniecznie w ten sposób oddawany w tłumaczeniach. Jego znaczenie zaś zmienia się w zależności od kontekstu, w którym jest użyty, sam zaś Nyssencki również posługuje się nim w różnoraki sposób i w różnym znaczeniu. Ks. prof. dr hab. Norbert Widok z Opola mówił na temat *Sposoby wykorzystania Pisma Świętego w nauczaniu katechetycznym Cyryla Jerozolimskiego*. Zwrócił uwagę, że katechezy Cyryla można nazywać biblijnymi nie dlatego, że są regularnym komentarzem do tekstów biblijnych, lecz ze względu na to, iż argument biblijny stanowi w nich istotny element nauczania. Zauważył również, że autor zaleca neofitom czytanie natchnionych Pism, odwołuje się do lektury apokryfów, zachęca do zgłębiania Biblii przez katechumenów. Wykład prawd wiary opiera na świadectwie Pisma Świętego. Ostatnie przedpołudniowe przedłożenie zatytułowane zostało *Hieronimowa egzegeza „Pieśni o Słudze Jahwe”*. Jego autorem była dr Magdalena Józwiak z Wrocławia. Zaakcentowała trzy modele rozumienia „Sługi Jahwe”: kolektywne, indywidualne i mieszane. Jej wystąpienie i następująca po nim dyskusja zakończyły część przedpołudniową obrad.

O godz. 15.00 rozpoczęła się uroczystość wręczenia Księgi Jubileuszowej (okolicznościowego tomu „Vox Patrum”) prof. dr hab. Jerzemu Wojtczakowi-Szyszkowskiemu. Po wprowadzeniu ks. prof. dr hab. Mariusza Szrama, Prezesa Sekcji Patrystycznej życiorys Jubilatą oraz osiągnięcia naukowe przedstawił ks. dr Piotr Szczur (Lublin), redaktor naczelny „Vox Patrum”. Laudację wygłosił, posługując się „lingua maiorum”, ks. prof. dr hab. Tadeusz Gacia, filolog klasyczny z Lublina. Następnie Jubilatowi wręczono Księgę Jubileuszową, zaś swoje gratulacje i podziękowania pod jego adresem wyrazili przedstawiciele różnych ośrodków naukowych oraz przyjaciele i uczniowie Jubilatą. Byli wśród nich: ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski, o. prof. dr hab. Mieczysław Paczkowski, ks. prof. dr hab. Bogdan Częs, ks. dr Janusz Lewandowicz, dr Marta Przyszychowska. Po przerwie na kawę wznowiono obrady, tym razem pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Bogdana Czyżewskiego (Poznań). Najpierw głos zabrał ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski, wygłaszając komunikat zatytułowany *Od Słownika do Nowego Słownika. Pół wieku polskiej patrologii*. Podzielił się on z zebrnymi swoimi przemyśleniami związanymi z rozwojem zainteresowania patrystyką w Polsce w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat. Następnie miały miejsce prezentacje doktorskie w następującym porządku:

1) dr Marta Kowalska (Warszawa) – *Chrześcijaństwo jako filozofia. Studium historyczno-literackie pism Orygenesza*; 2) ks. dr Wojciech Kamczyk (Katowice) – „*Tota paschalis solemnitas*”. *Teologia i duszpasterstwo w kazaniach i homiliach św. Augustyna*; 3) dr Anna Grzywa (Kraków) – *Ryty katechumenatu w okresie późnego antyku – w poszukiwaniu analogii i modeli w świecie żydowskim i grecko-rzymskim*. Prezentacje zakończyła dyskusja, w czasie której uczestnicy sympozjum mieli okazję zadać pytania, prosić o wyjaśnienia autorów zaprezentowanych prac. O godz. 19.30 miał miejsce raut połączony z prezentacją nowości wydawniczych, zapowiedziami konferencji i planów naukowych oraz publikacji.

Drugi dzień zjazdu rozpoczęła Eucharystia sprawowana w języku łacińskim pod przewodnictwem ks. dr. Janusza Lewandowicza. Homilię, także w języku łacińskim, wygłosił ks. dr hab. Waldemar Turek (Rzym). W mistrzowski wręcz sposób podsumował w niej znaczenie tegorocznych obrad i prac patrologów. O godz. 9.00 rozpoczęła się pierwsza część sesji przedpołudniowej, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Norbert Widok z Opola. Jako pierwszy miał swoje wystąpienie ks. dr Marcin Wysocki (Lublin) na temat *Eschatologiczny wymiar wędrówki Izraelitów przez pustynię. Dwa sposoby widzenia jednej historii: Homilia 27. na Księgę Liczb Orygenesza i List 78. Hieronima*. Zwrócił uwagę na eschatologiczny wymiar obu interpretacji, zaznaczając, że egzegeza Orygenesza to eschatologia dokonana, zaś u Hieronima to raczej eschatologia utracona. Swoje tezy poparł przytoczonymi fragmentami obu wskazanych dzieł. Kolejnym mówcą był ks. dr hab. Krzysztof Sordyl (Bielsko-Biała). Swoje wystąpienie zatytułował *Egzegeza pryscylińska i jej teologiczne konsekwencje na podstawie «Traktatów»*. Zaprezentował w nim charakterystyczne elementy interpretacji Pisma Świętego przez Pryscyliana, który tekstem biblijnym, zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu, starał się uzasadniać ortodoksyjność własnych poglądów. Ks. prof. dr hab. Mariusz Szram z Lublina w komunikacie zatytułowanym *Egzegeza literalna Starego Testamentu jako źródło herezji. Stanowisko Filastriusza z Bressii* mówił o faworyzowaniu przez tego autora Kościoła Zachodniego egzegezy alegorycznej. Wspominał, że Filastriusz uważał dosłowne (literalne) rozumienie tekstu pism Starego Testamentu za heterodoksyjne. W dalszej części sesji głos zabrał jeszcze ks. prof. dr hab. Paweł Wygala (Poznań). Jego komunikat dotyczył *Wartości i znaczenia komentarza św. Cezarego z Arles do Apokalipsy św. Jana*. Pierwszą część sesji zakończyło wystąpienie o. prof. dr hab. Mieczysława Paczkowskiego na temat *Ewangelia św. Jana w egzegezie orientalnej*. Tę część, podobnie jak poprzedniego dnia, zamknęła dyskusja.

Obrady wznowiono po przerwie na kawę. Przed audytorium wystąpili: 1) ks. prof. dr hab. Jan Żelazny (Kraków) – *Biblijne uzasadnienie prymatu biskupa Orientu na podstawie listów Tymoteusza I, patriarchy Bagdadu*; 2) ks. dr hab. Andrzej Uciecha (Katowice) – *Egzegeza biblijna w komentarzach wschodnio-syryjskich VIII i IX wieku*. Obaj prelegenci, zajmujący się patrologią syryjską, zwrócili uwagę na charakterystyczną wielotorowość interpretacji biblijnych tekstów, obrazów i symboli w tej kulturze. Podkreślono, że związane jest to z odmienną koncepcją czasu. Wielość komentarzy ma jednak charakter selektywny, zauważa się brak systematyczności w wyjaśnianiu tekstów, brak jest koherencji, także w późniejszych komentarzach. Druga część obrad również zakończyła się dyskusją. Następnie głos zabrał ks. prof. dr hab. Mariusz Szram, Prezes Sekcji Patrystycznej, który podsumował i zakończył obrady, żegnając uczestników i zapraszając na spotkanie za rok.